

УДК 33.336

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-2.6>**Василиха Н.В.**

кандидат економічних наук, доцент,
Ужгородський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Індус К.П.

кандидат економічних наук, доцент,
Ужгородський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ КОМЕРЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА ВЗАЄМОДІЯ МІЖ СЕКТОРАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

У статті висвітлено сутність поняття «потенціал» та економічну природу фінансового потенціалу». Обґрунтовано його роль як важливого інструменту розвитку комерційного підприємства в соціально-економічних процесах та держави у цілому. Визначено основні складники, які формують фінансовий потенціал комерційного підприємства. Акцентовано увагу на основних підходах до методики оцінки фінансового потенціалу та концептуальних основ подальшого їх використання. Розглянуто етапи управління фінансовим потенціалом комерційного підприємства. Проаналізовано зміст фінансового потенціалу комерційного підприємства як системну взаємодію між багатьма економічними системами, які забезпечують його розвиток. Визначено основні чинники швидкого зростання фінансового потенціалу комерційного підприємства.

Ключові слова: фінансовий потенціал, комерційне підприємство, економічна система, системний підхід, управління.

УПРАВЛЕНИЕ ФИНАНСОВЫМ ПОТЕНЦИАЛОМ КОММЕРЧЕСКОГО ПРЕДПРИЯТИЯ: СУЩНОСТЬ И ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ МЕЖДУ СЕКТОРАМИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ

Василиха Н.В., Индус К.П.

В статье отражены сущность понятия «потенциал» и экономическая природа финансового потенциала. Обоснована его роль как важного инструмента развития коммерческого предприятия в социально-экономических процессах и государства в целом. Определены основные составляющие, которые формируют финансовый потенциал коммерческого предприятия. Акцентировано внимание на основных подходах к методике оценки финансового потенциала и концептуальных основ дальнейшего их использования. Рассмотрены этапы управления финансовым потенциалом коммерческого предприятия. Проанализировано содержание финансового потенциала коммерческого предприятия как системное взаимодействие между многими экономическими системами, которые обеспечивают его развитие. Отражены основные факторы быстрого роста финансового потенциала коммерческого предприятия.

Ключевые слова: финансовый потенциал, коммерческое предприятие, экономическая система, системный подход, управление.

MANAGEMENT OF FINANCIAL POTENTIAL OF A COMMERCIAL ENTERPRISE: THE ESSENCE AND INTERACTION BETWEEN SECTORS OF THE ECONOMIC SYSTEM

Vasylykha Nataliia, Indus Kateryna

The article deals with the management of the financial potential of a commercial enterprise in the context of an economic system. The essence of the concept of "potential" and the economic nature of "financial potential" have been revealed. The value of the financial potential as an important attribute of business organization has been substantiated, because to manage the system of any level of organization, including the region is to manage first of all financial flows. The importance of financial potential as an important tool for the development of a commercial enterprise in socio-economic processes and the state as a whole has been outlined. Effective management of financial potential means the creation of an effective modern enterprise. The financial side of a commercial enterprise's economic self-sufficiency is decisive. Development strategy ultimately depends on financial capabilities. At the same time, the main components that shape the financial potential of a commercial enterprise have been identified. It has been proved that the financial potential of a commercial enterprise, like any other system, possess general systemic properties, namely: integrity, hierarchy. Attention has been focused on the main approaches to the methodology of financial potential assessment and the concep-

tual bases for their further use. The stages for rational estimation of financial potential of a commercial enterprise have been suggested, which include: preparatory stage, analytical stage, calculation and result. It has been proved that the information base for assessing the financial potential of a business enterprise is: financial statements of the enterprise, market economic situation, socio-economic development, etc. The stages of managing the financial potential of a commercial enterprise have been considered. The content of the financial potential of a commercial enterprise is analyzed as a systematic interaction between the many economic systems that ensure its development. In addition, the main factors of rapid growth of the financial potential of a commercial enterprise are highlighted: the level of rationality of organizational communications of the state and the level of corruption. The article primarily emphasized the attention to improving the investment attractiveness of the country.

Keywords: financial potential, business enterprise, economic system, systematic approach, management.

Постановка проблеми. В умовах складних реформ та розбудови економіки зростає значення управління фінансовим потенціалом комерційного підприємства. Ефективне управління ним набуває особливої актуальності в умовах зниження доходів, заощаджень та інших ресурсів, коли необхідність їх раціоналізації і підвищення ефективності функціонування вимагає пошуків нових рішень та засад, які б дали змогу правильно спрогнозувати та оцінити стан ринку та його тенденції в межах регіону, на який дане підприємство орієнтується.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження природи фінансового потенціалу підприємств та управління ним зробили такі видатні вітчизняні та зарубіжні вчені, як А. Сміт, А. Вайсбаум, М. Баканов [6], З. Герасимчук [2], В. Ковальов [5], А. Соколов [8], Т. Шешукова [4], А. Шеремет [7] та багато інших.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування та узагальнення економічної природи фінансового потенціалу та значення його для розвитку комерційного підприємства, дослідження інструментарію взаємодії фінансового потенціалу комерційного підприємства між секторами економічної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині на перший план виходить проблема поглибленого дослідження фінансового потенціалу, його сутності як економічної категорії, на базі якої формуються фінансові відносини між суб'єктами економіки в межах країни, окреслюються стратегічні напрями їх розвитку виходячи з фінансової політики держави, оцінки рівня соціально-економічного розвитку. Вона полягає у тому, що в практиці управління фінансовим потенціалом не існує єдиного підходу до визначення даної категорії та немає сукупності показників, які комплексно характеризують стан комерційної діяльності підприємства і його фінансовий потенціал.

У трактуванні терміна «потенціал» не виникає складності. За своїм походженням (від лат. Potential) він означає сукупність наявних засобів, можливостей у певній галузі тощо [1]. Стосовно певного об'єкта потенціал може означати наявність у будь-кого можливостей та здібностей у певних сферах діяльності, за реалізації яких збільшується ефективність даного об'єкта (підприємства, регіону, суспільства, країни). Можна погодитися з думкою про те, що потенціал об'єднує у собі одночасно три рівні відносин: відбиває минуле, характеризує теперішнє та орієнтується на майбутнє [2].

Зазвичай у загальному контексті поняття «потенціал» пов'язують із поняттями «сила», «міцність». Традиційно цей термін використовується для харак-

теристики засобів, запасів і джерел, які можуть бути використані для вирішення певного завдання або досягнення певної цілі, а також для можливостей окремої особи, суспільства, держави. В економічному контексті потенціал характеризує сукупність його можливостей. З одного боку, як потенціал зазвичай розглядають набір чинників, що характеризують спроможність, її джерела, фінанси, запаси, ресурси, низку інших резервів, які можна задіяти в господарській діяльності. З іншого боку, потенціал комерційного підприємства визначається якістю та кількістю ресурсів, кваліфікацією персоналу, інноваційними, інформаційними й фінансовими можливостями.

У сучасній практичній економіці потенціал розглядається як «наявні у економічного суб'єкта ресурси, їх оптимальна структура та вміння раціонально використати для досягнення поставленої мети» [3, с. 13]. При цьому окремі автори підкреслюють, що «визначення категорії потенціалу, яке використовується у сучасній економічній науці, містить два ключові аспекти. По-перше, розуміння терміна «потенціал» невід'ємно пов'язане з поняттям «ресурси», по-друге, потенціал включає спроможності, якими володіє господарюючий суб'єкт: спроможність до розвитку, вдосконалення та ефективного використання ресурсів» [4, с. 8].

Отже, потенціал містить у собі нагромаджені властивості, практично використовувані в даний час, а також їх розвиток і набуття нових здібностей у майбутньому.

Потенціал комерційного підприємства являє собою його здатність до забезпечення очікуваного результату чи вирішення поставлених стратегічних завдань, беручи до уваги наявну систему внутрішніх та зовнішніх обмежень та враховуючи його здатність розвиватися.

Фінанси підприємств відіграють важливу роль в економіці країни, забезпечуючи збалансованість матеріальних та грошових фондів, які призначені для споживання та нагромадження. Стабільність грошового обігу, зокрема стабільність національної валюти, стан розрахунково-платіжної дисципліни значною мірою залежать від забезпечення даної збалансованості.

Фінанси є неодмінним атрибутом організації підприємницької діяльності, управління регіоном, державною і зовнішньоекономічною діяльністю усіх суб'єктів ринку. Управляти системою будь-якого рівня організації, у тому числі регіоном, – це управляти насамперед фінансовими потоками. Необхідність фінансів зумовлена потребами товарного виробництва і закону товарообміну та відповідає національним інтересам держави, інтересам регіону, підприємств і населення. Фінанси регіону є складовою частиною фінансів держави. Базою формування фінансового потенціалу є

доходи і прибутки підприємств та населення, що розміщені й проживають у регіоні.

Так, на рівні фінансового потенціалу підприємства позиція низки вчених полягає у тому, що вони характеризують його фінансові можливості та фінансовий стан підприємства. В. Ковальов [5], А. Баканов [6] та А. Шеремет [7] фінансовий потенціал підприємства характеризують показниками ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, внутрішньофірмової ефективності, прибутковості, рентабельності та інвестиційної привабливості.

На думку О. Соколова, фінансовий потенціал підприємства являє собою наявність у нього фінансових можливостей, щоб інвестувати кошти у поточну діяльність, перспективний розвиток та нарощувати його виробничий потенціал. У даному визначенні автор не вказує на те, що ж саме є джерелом таких можливостей [8].

Фінансовий потенціал являє собою сукупність фінансових ресурсів, які є в наявності й які можна мобілізувати в усіх сферах та ланках фінансової системи, що утворені внутрішніми та зовнішніми джерелами, запасами і нагромадження, котрі в певний період визначають фінансові можливості як окремих економічних суб'єктів, так і всієї країни.

Проаналізувавши недоліки і позитивні боки різних підходів, ми визначаємо фінансовий потенціал як спроможність комерційного підприємства генерувати позитивні чисті грошові потоки в обсягах, адекватних його фінансовому стану.

Основним чинником формування фінансового потенціалу виступає фінансовий стан підприємства. Погляди науковців на нього істотно відрізняються, оскільки фінансовий стан підприємства як явище має багато аспектів та різних форм прояву.

Таким чином, узагальнення літературних джерел дало змогу встановити, що існують такі підходи до методики оцінки фінансового потенціалу.

По-перше, ресурсний, коли фінансовий потенціал розглядається як набутий рівень існуючих фінансових

ресурсів чи як певний набір фінансових ресурсів та їх джерел формування.

По-друге, результативний, коли фінансовий потенціал визначається за його здатністю дати позитивний результат у певному обсязі чи на певному рівні.

По-третє, результативно-ресурсний, коли здійснюється комбінування методичних інструментів обох вищенаведених концептуальних підходів у різних варіаціях.

На нашу думку, ресурсний підхід є найменш продуктивним, оскільки існуючий обсяг фінансових ресурсів є тільки умовою, а не гарантією того, що буде досягнутий певний результат. Що стосується результативної концепції, то реалізувати її в чистому вигляді проблематично, тому на найбільшу увагу в подальшому розгляді заслуговує результативно-ресурсний підхід.

Фінансовий потенціал комерційного підприємства формують:

- Фінансові ресурси підприємства.
- Чинники зовнішнього та внутрішнього впливу діяльності.
- Управлінський менеджмент.
- Ефективність господарської діяльності.

Варто зазначити, що фінансовий потенціал комерційного підприємства не може існувати окремо від виробничого потенціалу, організаційного, інформаційного, від ефективності функціонування підприємства та низки інших систем управління, адже це взаємодія між багатьма економічними системами, які забезпечує розвиток (рис. 1).

Фінансовий потенціал комерційного підприємства, як і будь-яка інша система, володіє загальносистемними властивостями, а саме цілісністю, ієрархічністю. Під час функціонування підприємства відбувається безперервний кругообіг коштів, який здійснюється у вигляді витрат ресурсів і одержання доходів, їх розподілу й використання. При цьому визначаються джерела коштів, напрями та форми фінансування, оптимізується структура капіталу, проводяться розрахунки з постачальниками, покупцями продукції,

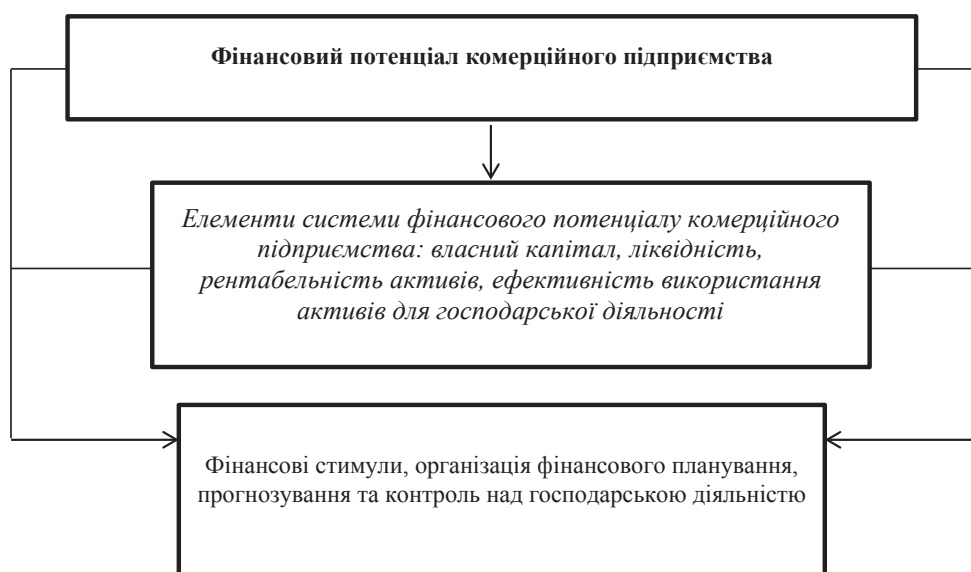

Рис. 1. Система фінансового потенціалу комерційного підприємства

Джерело: авторська розробка

державними органами (сплата податків), персоналом підприємства тощо. Усі ці грошові відносини становлять зміст фінансової діяльності підприємства, в основу якої покладено належне забезпечення фінансування суб'єкта підприємницької діяльності [9, с. 292].

Для раціонального оцінювання фінансового потенціалу комерційного підприємства пропонується певна послідовність, запропонована на рис. 2, яка включає такі основні етапи: підготовчий, аналітичний, розрахунковий та результативний.

Таким чином, інформаційною базою для оцінки фінансового потенціалу комерційного підприємства виступають фінансова звітність підприємства, економічна ситуація на ринку, соціально-економічний розвиток тощо.

Для швидкого зростання фінансового потенціалу комерційного підприємства необхідно передусім звертати увагу на такі чинники, як рівень сприятливих умов для ведення бізнесу, рівень раціональності організаційних комунікацій держави та рівень показника корупції. Проте з погляду довгострокового зростання (10 років і більше) варто насамперед звернути увагу на поліпшення інвестиційної привабливості країни.

Висновки з проведеного дослідження. Теоретичні засади формування фінансового потенціалу комерційного підприємства ґрунтуються на загальній методології фінансів. Ефективне управління фінансовим потенціалом означає створення ефективного сучасного підприємства. Фінансовий бік економічної самодостатності комерційного підприємства є визначальним. Від

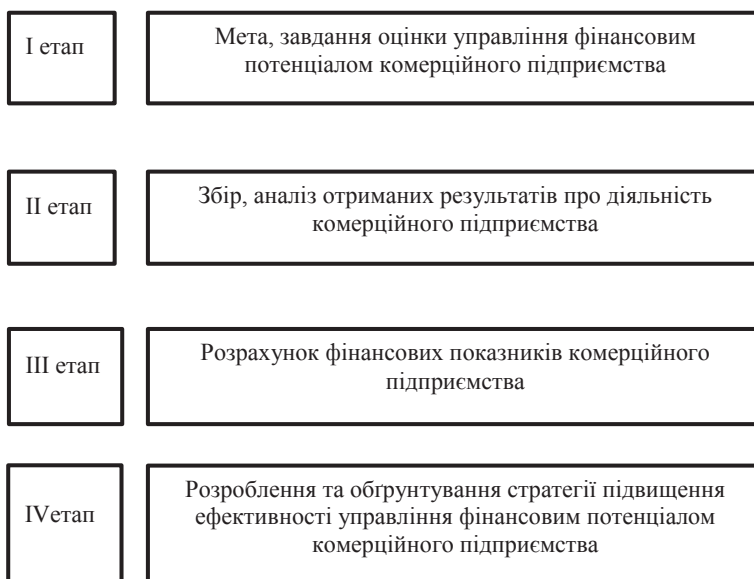

Рис. 2. Етапи управління фінансовим потенціалом комерційного підприємства

Джерело: авторська розробка

фінансових можливостей залежить у кінцевому підсумку його стратегія розвитку. Дослідження питання фінансового потенціалу економічного розвитку комерційного підприємства є перспективними й сьогодні, що потребує додаткового розгляду змістовних характеристик поняття управління фінансовим потенціалом з урахуванням сучасних умов і тенденцій, оскільки в загальному розумінні розвиток – це вищий тип руху зміни матерії та свідомості, перехід від одного якісного стану до іншого, від старого до нового або безповоротна спрямована закономірна зміна систем.

Список використаних джерел:

1. Словник бюджетної термінології. URL: <http://slovopedia.org.ua/50/53392-0.html>
2. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: методологія формування, механізми реалізації. Луцьк : Надстир'я, 2001. 528 с.
3. Економічна енциклопедія : у 3-х т. / за ред. С. Мочерного. Київ : Академія, 2002. Т. 3. 952 с.
4. Шешукова Т., Колесень Е. Совершенствование методики анализа экономического потенциала хозяйствующего субъекта : монография. Пермь : Пермский ГНИИ, 2013. 196 с.
5. Ковалев В.В., Ковалев Вит.В. Финансы организаций (предприятий) : учебник. Москва : Проспект, 2006. 352 с.
6. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Теория экономического анализа : учебник ; 4-е изд., доп. и перераб. Москва : Финансы и статистика, 2006. 416 с.
7. Шеремет А.Д. Комплексный анализ хозяйственной деятельности. Москва : ИНФРА-М, 2006. 415 с.
8. Соколов А.В. Потенциал промышленного предприятия: оценка и управление с системных позиций : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.05. Кемерово, 2007. 23 с.
9. Планування комерційної діяльності : навчальний посібник. Київ : Каравела, 2008. 400 с.

References:

1. Slovnyk biudzhetnoi terminolohii [Electronic recourse]. [Dictionary of budget terminology]. Available at: <http://slovopedia.org.ua/50/53392-0.html> (in Ukrainian)
2. Herasymchuk Z. V. (2001) Rehionalna polityka staloho rozvytku: metodolohiia formuvannia, mekhanizmy realizatsii [Regional policy of sustainable development: methodology of formation, mechanisms of implementation]. Lutsk: Nadstyria, 528 s. (in Ukrainian)
3. Ekonomichna entsyklopediia: u 3 t. (2002) [Economic encyclopedia] / ed. S. Mochernoho. Kyiv: Akademiia. Vol. 3, 952 p. (in Ukrainian)
4. Sheshukova T., Kolesen E. (2013) Sovershenstvovanie metodiki analiza ekonomicheskogo potenciala khoziaistvuiushchego subekta [Improving the methodology for analyzing the economic potential of an economic entity]. Perm: Permskii GNII, 196 p. (in Russian)

5. Kovalev V. V., Kovalev Vit. V. (2006) *Finansy organizatscii (predpriatii)* [Finances of organizations (enterprises)]. Moscow: Velbi, Prospekt, 352 p. (in Russian)
6. Bakanov M. I., Sheremet A. D. (2006) *Teoriia ekonomicheskogo analiza* [Theory of Economic Analysis]. Moscow: Finansy i statistika, 416 p. (in Russian)
7. Sheremet A. D. (2006) *Kompleksnyi analiz khoziaistvennoi deiatelnosti* [Comprehensive business analysis]. Moscow: INFRA-M, 415 p. (in Russian)
8. Sokolov A. V. (2007) *Potentzial promyshlennogo predpriatiia: otsenka i upravlenie s sistemnykh pozitsii* [The potential of an industrial enterprise: assessment and management from a system perspective]. (PhD Thesis), Kemerovo, 2007. 23 p. (in Russian)
9. *Planuvannia komertsiiinoi diialnosti* (2008) [Business Planning]. Kyiv: Karavela, 400 p. (in Ukrainian)

E-mail: wasylyha@gmail.com